C/2025/2006

30.4.2025

# Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru

# Řešení osamělosti: konsolidace opatření na podporu demografické soudržnosti

## (stanovisko z vlastní iniciativy)

(C/2025/2006)

Zpravodaj: **Miguel Ángel CABRA DE LUNA**

| | |
|---|---|
| Poradce | Adrián TUÑÓN JIMÉNEZ (pro zpravodaje skupiny III) |
| Rozhodnutí plenárního shromáždění EHSV | 11. 7. 2024 |
| Právní základ | čl. 52 odst. 2 jednacího řádu |
| Odpovědná sekce | Zaměstnanost, sociální věci, občanství |
| Přijato v sekci | 4. 2. 2025 |
| Přijato na plenárním zasedání | 26. 2. 2025 |
| Plenární zasedání č. | 594 |
| Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování) | 203/00/03 |

## 1. **Závěry a doporučení** ([1])

1.1 Toto stanovisko si klade za cíl podpořit veřejné politiky pro řešení nechtěné osamělosti a dosáhnout v této oblasti pokroku jak na úrovni Evropské unie, tak na úrovni členských států, a to se zahrnutím všech dotčených subjektů.

1.2 Nechtěná osamělost je v Evropské unii a ve světě rozšířeným jevem, který má dopad na kvalitu života občanů i na evropské hospodářství. Má vliv na tělesné a duševní zdraví osob, na systémy zdravotní péče, produktivitu a na sociální zdraví. To přináší značné výzvy pro evropskou demokracii i hospodářství, které musí tomuto dalekosáhlému jevu s širokými dopady čelit. V první řadě je však třeba se zabývat příčinami.

1.3 Nechtěná osamělost je jev, na nějž mají vliv různé sociální faktory.

1.3.1 V širší míře postihuje nejzranitelnější skupiny a zejména osoby trpící chudobou nebo vyloučením. Proto jsou nezbytná opatření určená na podporu začleňování a sociální soudržnosti.

1.3.2 Stárnutí obyvatelstva a demografické změny i změny rodinných a pracovních struktur, jimž v současnosti EU čelí, přispívají k širšímu výskytu nechtěné osamělosti. V této souvislosti je nezbytné podporovat mezigenerační přístup, revidovat politiky sociálního zabezpečení, zaměřit se na model společnosti s větším začleněním starších osob a uplatňovat flexibilní a dobrovolný přístup ohledně věku odchodu do důchodu.

1.3.3 Nechtěná osamělost způsobuje problémy v oblasti duševního zdraví, jako je deprese a úzkost, a může dokonce vést i k sebevraždě. Aby se zabránilo nechtěné osamělosti, zejména v dětství a mládí, je zásadní přijmout opatření na evropské i vnitrostátní úrovni, která budou řešit duševní zdraví a emocionální pohodu.

1.3.4 Rostoucí závislost na digitálních technologiích může prohloubit pocit izolace u těch, kteří postrádají schopnosti v oblasti těchto technologií nebo k nim nemají přístup. Stejně tak nadměrné používání internetu a sociálních sítí může zejména u mladých lidí způsobit větší osamělost.

([1]) Seznam odkazů je k dispozici na internetových stránkách stanoviska.

1.4 Evropská strategie pro řešení osamělosti by mohla obsahovat tyto strategické směry:

— 1. strategický směr: zlepšit znalosti týkající se problematiky osamělosti,

— 2. strategický směr: analyzovat a vyhodnocovat opatření,

— 3. strategický směr: začlenit do opatření meziodvětvový přístup,

— 4. strategický směr: řešit příčiny pomocí preventivního přístupu,

— 5. strategický směr: zlepšit informovanost a odstranit stigma,

— 6. strategický směr: zmírnit tlak na systémy zdravotní péče,

— 7. strategický směr: mobilizovat finanční podporu.

1.5 EHSV požaduje, aby byly na boj proti osamělosti mobilizovány finanční prostředky a byly podporovány sociální vazby. Žádá proto, aby byla vytvořena evropská záruka pro starší osoby, která by sloučila podporu z různých evropských rámců financování příštího víceletého finančního rámce a umožnila provést tato opatření, zejména prostřednictvím podpory z nového Evropského sociálního fondu plus.

1.6 EHSV vyzdvihuje klíčovou úlohu organizací občanské společnosti v boji proti osamělosti a uznává, že v tomto ohledu mohou být užiteční i sociální partneři (podniky a odbory). V současnosti většina iniciativ na evropské úrovni zaměřených na nechtěnou osamělost vychází z podnětu nevládních organizací a organizací občanské společnosti a jen málo z nich se zaměřuje na děti, mládež či skupiny, které jsou nejvíce diskriminovány nebo jim hrozí vyloučení. Z toho vyplývá, že státy musí vyvíjet větší úsilí, co se týče vytváření programů a diverzifikace opatření na základě průřezového přístupu, neboť v případě nečinnosti by byly náklady vyšší než při provádění jednotlivých politik.

1.7 Strategie by se měly zabývat osamělostí během celého života, od dětství až po stáří, a měly by se zaměřit také na přechod z jedné životní etapy do druhé. Aby byla určitá strategie úspěšná, musí být řízena na vysoké úrovni a musí být do ní zapojeny různé subjekty, jako je veřejná správa, zejména místní orgány, organizovaná občanská společnost, sociální aktéři, subjekty sociální ekonomiky a sdělovací prostředky.

1.8 EHSV žádá, aby byla v rámci evropské strategie pro starší osoby (stanovisko EHSV Evropská strategie pro starší osoby) a budoucí evropské strategie pro mezigenerační spravedlnost (stanovisko EHSV Podpora mezigenerační solidarity v Evropě) vypracována zvláštní opatření na evropské úrovni zaměřená na nechtěnou osamělost a aby členské státy sestavily vnitrostátní plány sladěné s evropskou strategií. V tomto smyslu EHSV požaduje, aby Evropská komise v novém složení přijala závazek, že tuto strategii rozvine během svého funkčního období 2025–2029.

1.9 EHSV zdůrazňuje, že je důležité upevnit znalosti týkající se osamělosti a více prozkoumat její dopady a náklady, důsledky zastavěného prostředí se společenskými zařízeními, jakož i dopad, který má na společnost, aby bylo možné pochopit, jakým způsobem ovlivňuje sociální soudržnost, sociální polarizaci či sociální zdraví.

1.10 EHSV žádá, aby byla více podporována posouzení dopadu na stávající politiky, plány a programy. Kromě toho žádá Evropskou komisi, aby zahrnula dopad na nechtěnou osamělost do posouzení dopadu souvisejících veřejných politik a právních předpisů.

1.11 EHSV zdůrazňuje, že je nezbytné upřednostnit ve všech fázích životního cyklu preventivní přístup, a to ve všech souvisejících oblastech (zdravotnictví, vzdělávání, volný čas, zaměstnání atd.), přičemž je třeba věnovat zvláštní pozornost zastavěnému prostředí se společenskými zařízeními.

1.12 EHSV upozorňuje, že je důležité zvyšovat povědomí obyvatelstva o nechtěné osamělosti a odstranit společenské stigma, které je v současnosti s tímto jevem spojeno.

1.13 EHSV žádá Evropskou komisi, aby koordinovala politiky a iniciativy související s osamělostí, které vypracují celostátní, regionální a místní orgány a organizace občanské společnosti, a podpořila spolupráci veřejného a soukromého sektoru.

1.14 EHSV žádá Evropskou komisi, aby zajistila pokračování pilotního projektu týkajícího se nechtěné osamělosti, který byl zahájen na žádost Evropského parlamentu v roce 2022. Součástí tohoto pokračování by měla být aktualizace údajů, kampaně na zvyšování povědomí a vytvoření evropské sítě pro sledování nechtěné osamělosti. Stejně tak EHSV žádá, aby byl rozměr nechtěné osamělosti začleněn do budoucí iniciativy „Youth Check“ (ověřování dopadu předpisů EU na mladé lidi), která má zaručit, aby byly při vypracovávání politik zohledňovány perspektivy mladých lidí.

1.15 EHSV vyzývá Evropský výbor regionů, aby se zapojil do navrhované strategie, a to vzhledem k úloze, kterou blízké správní orgány plní při vypracovávání programů, jež posilují a podporují pocit sounáležitosti.

## 2. **Obecné souvislosti**

2.1 Nedávné akademické studie a organizace občanské společnosti poukázaly na závažnost problému osamělosti v Evropě a ve světě. Podle studie Společného výzkumného střediska EU-LS 2022 trpí nechtěnou osamělostí 13 % evropského obyvatelstva.

2.2 K prohlubování nechtěné osamělosti v členských státech přispívají demografické změny, kterým EU v současnosti čelí, a to i v rodinných a pracovních strukturách. Lidé žijí déle, a proto je zásadní zajistit, že budou po celou dobu žít kvalitním životem.

2.3 Nechtěná osamělost má dalekosáhlé důsledky pro tělesné a duševní zdraví osob, které zase zpětně ovlivňuje osamělost, což způsobuje, že pro mnoho evropských občanů je obtížné se plně zapojit do hospodářského a společenského života. Tato okolnost znamená pro evropskou demokracii a hospodářství značný problém, jelikož má dopad na sociální a ekonomické zapojení do společnosti a představuje významnou ekonomickou zátěž pro místní a vnitrostátní rozpočty, zejména pro systémy zdravotní péče. Osamělost není jen individuálním problémem, je také problémem kolektivním.

2.4 Postihuje zejména specifické, nejzranitelnější části obyvatelstva, jako jsou mladí lidé, starší osoby, ženy, osoby se zdravotním postižením nebo osoby LGBTI, zejména méně finančně zabezpečení jedinci s nižším vzděláním. Kromě toho vede nechtěná osamělost k nižšímu zapojení do komunity, narušení místní solidarity a prohloubení sociální izolace.

## 3. **Jaké výzvy a příležitosti představuje osamělost? Analýza základních příčin i důsledků**

3.1 Demografická změna a stárnutí obyvatelstva: v EU žije mnoho starších obyvatel, u nichž je větší riziko osamělosti z důvodu ztráty rodinných příslušníků, přátel, mobility, nezávislosti nebo kvůli problémům způsobeným urbanizací a upadáním venkovských oblastí. V tomto kontextu je třeba nadále rozvíjet mezigenerační přístup evropských politik, revidovat politiky sociálního zabezpečení, uplatňovat model společnosti s větším začleněním starších osob a umožnit občanům dobrovolně se rozhodnout, v jakém věku si přejí přestat pracovat, což však nesmí být na úkor pravomocí členských států.

3.2 Změny ve struktuře domácností: žít sám je z hlediska osamělosti rizikovým faktorem. Počet domácností, které tvoří jedna osoba, se v důsledku demografických změn, geografické mobility nebo změn v rodinných strukturách v Evropě postupně zvyšuje.

3.3 Duševní zdraví a emocionální pohoda: osamělost může způsobovat různé problémy v oblasti duševního zdraví, jako je deprese nebo úzkost či dokonce sebevraždy. Věkovou skupinou, která nejvíce trpí nechtěnou osamělostí, jsou mladí lidé. Stejně tak různé studie ukazují, že nepříznivé podmínky během dětství se odrážejí v nechtěné osamělosti v dospělém věku. Tomu je třeba předcházet prostřednictvím péče o duševní zdraví a emocionální pohodu dětí.

3.4 Tělesné zdraví: studie prokázaly, že osamělost může ovlivnit také tělesné zdraví, což způsobuje potíže, jako jsou srdeční onemocnění, mozkové příhody a dokonce předčasné úmrtí. Vliv nechtěné osamělosti na úmrtnost je podobný tomu, jaký způsobuje vykouření až 15 cigaret denně. U starších osob, které zažívají vysokou míru osamělosti, existuje vyšší riziko výskytu kognitivní poruchy.

3.5 Hospodářský dopad: osamělost může vést ke zvýšení nákladů na lékařskou péči a k přetížení systémů sociálního zabezpečení. Rovněž způsobuje náklady pro výrobní strukturu, a to v důsledku ztrát produktivity a předčasných úmrtí. Podle odhadů ve studii uskutečněné ve Španělsku odpovídají roční náklady na řešení nechtěné osamělosti 1,17 % HDP, přičemž část tvoří náklady na zdravotní péči (0,51 % HDP) a část náklady z důvodu ztrát produktivity (0,67 % HDP).

3.6 Sociální soudržnost: vysoká míra osamělosti může vést k sociální izolaci a k nedostatečné účasti na životě komunity, což může oslabit sociální soudržnost a solidaritu a negativně ovlivnit sociální zdraví. Kromě toho to narušuje sociální důvěru a politickou angažovanost. Vytváření sociálních vazeb a boj proti osamělosti podporují rozvoj soudržnější společnosti.

3.7 Sociální zranitelnost a diskriminace: nechtěná osamělost je vyšší u osob s nižším příjmem a nižší úrovní vzdělání. Lidé postižení chudobou jsou osamělosti vystaveni více, částečně kvůli tomu, že chudoba omezuje společenský život a může vést k sociálnímu vyloučení. Kromě toho je osamělost vyšší také u lidí, kteří jsou více diskriminováni, jako jsou osoby se zdravotním postižením, přistěhovalci a starší osoby. Dopad chudoby na osamělost je obzvláště viditelný v lokalitách, kde neexistují „třetí prostory“, což jsou bezplatná či cenově dostupná místa, jež umožňují neformální sociální interakci mimo práci a školu.

3.8 Pandemie covid-19: pandemie zhoršila osamělost z důvodu opatření zaměřených na omezení fyzického kontaktu a omezení volného pohybu osob, zvláště u mladých lidí. Proto je zásadní se touto otázkou v rámci obnovy po pandemii zabývat.

3.9 Současné režimy práce: nepravidelná pracovní doba bez přestávek, práce o samotě, dočasná práce, noční směny a vyčerpávající práce mohou způsobit, že někteří pracovníci mají omezenější zdroje (času a energie) na to, aby se věnovali společenskému a rodinnému životu. To by mohlo přímo prohloubit osamělost nejen samotných pracovníků, ale také dětí, starších osob a dalších závislých osob z jejich okolí. I když práce na dálku a hybridní práce poskytuje četné příležitosti, fyzická izolovanost od kolegů a překrývání pracovních a domácích povinností může ztěžovat sociální interakci.

3.10 Omezené dopravní služby: nízká dostupnost veřejné dopravy, například ve venkovských a odlehlých oblastech, kde existuje málo spojů či nejsou z důvodu nedostatečné ziskovosti financovány, má dopad zejména na ty, kteří neřídí, jako jsou starší osoby nebo osoby v obtížné ekonomické situaci. To zvyšuje riziko sociální izolace a osamělosti.

3.11 Digitální propast: rostoucí závislost na digitálních technologiích může prohloubit pocit izolace u těch, kteří postrádají schopnosti v oblasti těchto technologií nebo k nim nemají přístup. Stejně tak intenzivní a pasivní používání sociálních sítí a internetu může zejména u mladých lidí způsobit větší osamělost. Různé studie ukazují, že intenzivní pasivní používání sociálních sítí je spojeno se zvýšením osamělosti u mladých lidí. Při používání nástrojů pro výměnu rychlých zpráv nebo aktivního používání sociálních sítí tento dopad pociťován není. Osamělost se rovněž prohlubuje z důvodu nedostatku osobních kontaktů. To ukazuje, že je nezbytné rozvíjet vzdělávání v oblasti digitálních médií a sítí.

## 4. **Obecné připomínky**

4.1 Vzhledem k rozměru tohoto problému a ke skutečnosti, že dosud byl řešen pouze z hlediska veřejného zdraví (konkrétně prostřednictvím sdělení Evropské komise o komplexním přístupu k duševnímu zdraví), je nezbytné se proaktivně zabývat osamělostí v rámci závazku Výboru týkajícího se budoucí evropské strategie pro starší osoby.

4.2 Členské státy rozvíjejí různé druhy opatření na řešení osamělosti. Více než 53 % těchto opatření je zaměřeno na starší osoby, pouze 8,4 % na mladé lidi a 4,3 % na osoby se zdravotním postižením a jednotlivce ohrožené vyloučením. Opatření určená pro tyto skupiny je proto třeba rozšířit a diverzifikovat. Například lidé, kteří mají domácí zvíře, se cítí méně osamělí než starší lidé, kteří domácí zvíře nemají.

4.3 Většina iniciativ vychází z podnětu nevládních organizací a pouze 3,7 % z podnětu vnitrostátních vlád. Z toho důvodu je nutné, aby se státy více angažovaly v rozvoji programů pro boj s osamělostí.

4.4 Na evropské úrovni je třeba v souladu s evropským pilířem sociálních práv vypracovat konkrétní opatření proti nechtěné osamělosti spolu s evropskou strategií. Na vnitrostátní úrovni by měly členské státy v souladu s touto strategií sestavit vnitrostátní plány, na něž budou vyčleněny konkrétní finanční prostředky. Místní a regionální orgány jakožto úroveň správy, která je občanům nejblíže, plní při provádění těchto opatření klíčovou úlohu. Strategie a plány musí řešit osamělost v průběhu celého života, je třeba, aby byly řízeny na vysoké úrovni a musí být do nich zapojeny různé subjekty, jako je organizovaná občanská společnost, sociální aktéři, subjekty sociální ekonomiky a sdělovací prostředky. Pokud to bude považováno za přínosné, lze rovněž zkoumat možnost vytvoření právních předpisů proti osamělosti, jako je tomu v Japonsku, kde sehrála velkou úlohu spolupráce mezi veřejným a soukromým sektorem, přičemž tyto předpisy by měly zahrnovat konkrétní programy s finančními prostředky.

4.5 Je nezbytné, aby tato strategie zahrnula výzvy obsažené ve stanovisku EHSV *Evropská strategie pro starší osoby*, v němž se požaduje, aby Evropská unie předložila novou strategii, jež se bude zabývat riziky a příležitostmi, které přináší demografická změna. V tomto stanovisku se vyzývá k přijetí konkrétních opatření za účelem řešení diskriminace a osamělosti starších osob, zejména nejzranitelnějších obyvatel, a současně se zde podporuje „doporučení Evropské komise týkající se boje proti nechtěné osamělosti“, přičemž je třeba zajistit, „aby v souvislosti se současnými demografickými změnami byly služby v oblasti duševního zdraví a sociální a dlouhodobé péče přístupné, cenově dostupné, integrované, aby se opíraly o komunitu a aby bylo snadné je využívat“.

4.6 Nová evropská strategie by mohla obsahovat tyto strategické směry:

4.6.1 1. strategický směr – Zlepšit znalosti týkající se problematiky osamělosti: pokročit ve studiích o rozšíření osamělosti, rizikových faktorech a dopadech a nákladech ve všech členských státech a vypracovat rovněž dlouhodobé studie. Je nezbytné stanovit stupnici míry osamělosti a používat standardizované nástroje, které umožní pravidelné monitorování. Je rovněž třeba podrobně analyzovat dopad zastavěného prostředí se společenskými zařízeními (jako jsou lavičky k sezení, prostory pro hry, kavárny, knihovny atd.) na osamělost a sociální vazby a dále zkoumat dopad osamělosti na společnost, aby bylo možné pochopit, jak ovlivňuje sociální soudržnost, sociální polarizaci a sociální zdraví.

4.6.2 2. strategický směr – Analyzovat a vyhodnocovat opatření: posoudit stávající politiky, plány a programy v evropských státech zaměřené na osamělost s cílem vyhodnotit dopad tohoto jevu a možnost jeho šíření v EU. Hodnocení má rovněž zásadní význam pro provádění účinných inovativních opatření. Dále by měl být vliv na osamělost zohledňován při posuzování dopadů příslušných veřejných politik a předpisů, jako je územní plánování, doprava a vzdělávání.

4.6.3 3. strategický směr – Začlenit do opatření meziodvětvový přístup: jednotlivé skupiny, jimž jsou opatření určena, potřebují specifický a dlouhodobý přístup. Zvláštní pozornost by měla být věnována starším ženám, osobám se zdravotním postižením, migrantům a mladým lidem i komplexním kombinacím těchto skupin, například starším migrantům. Osamělost není jen individuálním problémem, nýbrž společenským problémem, na nějž má vliv sociální vyloučení a další strukturální faktory.

4.6.4 4. strategický směr – Řešit příčiny pomocí preventivního přístupu: prevence je zásadní pro to, abychom jednali před tím, než se daný jev vyskytne či začne přetrvávat. Zásadní význam v boji proti osamělosti dětí a mladých lidí mají strategie zaměřené na prevenci a na opatření. Stejně tak je třeba věnovat zvláštní pozornost zastavěnému prostředí se společenskými zařízeními a využívat modely inteligentního, ekologického a inkluzivního územního plánování Města pro všechny, přičemž je třeba podporovat mobilitu a mezilidské vztahy i doporučení WHO týkající se urbanistického plánování.

4.6.5 5. strategický směr – Zlepšit informovanost a odstranit stigma: prosazovat vzájemnou podporu a solidaritu, včetně mezigenerační solidarity. Za tímto účelem je třeba posílit postavení osob, změnit způsob prezentace a hovořit pozitivně.

4.6.6 6. strategický směr – Zmírnit tlak na systémy zdravotní péče: je nezbytné vyčlenit zvláštní prostředky a připravit tyto systémy a jejich pracovníky na to, aby dokázali určit příčiny a důsledky osamělosti a řešit je.

4.6.7 7. strategický směr – Mobilizovat finanční podporu: budoucí evropská záruka pro starší osoby by měla sdružit podporu z různých evropských rámců financování příštího víceletého finančního rámce a umožnit provést tato opatření.

5. **Spolupráce mezi orgány EU, členskými státy a organizacemi občanské společnosti za účelem provádění doporučení**

5.1 EHSV vyzývá Evropskou komisi, aby:

— koordinovala politiky a iniciativy související s osamělostí, prováděné celostátními, regionálními a místními orgány a organizacemi občanské společnosti v rámci nové strategie pro starší osoby a budoucí evropské strategie pro mezigenerační spravedlnost,

— přijala opatření na evropské úrovni s cílem řešit duševní zdraví a emocionální pohodu dětí a mladých lidí,

— pokračovala v pilotním projektu zaměřeném na nechtěnou osamělost, aktualizovala údaje, zlepšovala informovanost a zřídila evropskou síť pro sledování tohoto jevu.

5.2 Zásadní úlohu v boji proti nechtěné osamělosti plní sociální partneři (podniky a odborové organizace) spolu s organizacemi občanské společnosti. EHSV by s dotčenými organizacemi rád spolupracoval na realizaci doporučení formulovaných v tomto stanovisku.

5.3 EHSV vyzývá Evropský výbor regionů, aby se zapojil do navrhované strategie, a to vzhledem k úloze, kterou blízké správní orgány plní při vypracovávání programů, jež posilují a podporují pocit sounáležitosti.

V Bruselu dne 26. února 2025.

*předseda*
*Evropského hospodářského a sociálního výboru*
Oliver RÖPKE